

Zeitschrift: Il glogn : calender dil pievel : annalas per historia, litteratura e cultura romontscha
Band: 1 (1927)
Artikel: Revista
Autor: [s.n.]
DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-881135>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. [Siehe Rechtliche Hinweise.](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. [Voir Informations légales.](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. [See Legal notice.](#)

Download PDF: 04.05.2025

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

Revista.

Ils stimai lecturs han forse già fatg sezs l'experienza, che nies temps porta sin siu frunt l'enzenza de malruasseivladad. La generaziun ded oz enconuscha buca pli il dultsch ruaus, sco quel semuossa a nus ellas descripziuns dils temps vargai. Ei para — silmeins da temps en temps — ch'il carstgaun hagi sin siu viadi della veta piars la direcziun, sappi buca pli sin tgei vart continuar quel e daventi cheutras malsegirs e per consequenza malruasseivels. Per gronda part ei quella malsogna de nossa epoca bein de attribuir all'uiara mundiala, cun sias grondas midadas sin territori spirtal e material. Quella persula havess denton buca pudiu effectuar ina viulta de talas dimensiuns. Per producir in effect aschia han aunc auters factors stuii contribuir lur forzas, e quels ein bein d'encurir el svilup dil materialismus duront ils davos decennis, il qual occupa adina in pli e pli grond plaz el temps modern.

Grondius ein per ex. ils progress della tecnica el novissim temps, sche nus considerein els mo sco tals. Dumandein nus denton nus sezs, han els era fatg il carstgaun pli ruasseivels, cuntents e ventireivels, sche durrein nus buca studegiar ditg, per saver la risposta. Biaras lavurs, ch'il carstgaun fageva pli baul a casa sia enamiez la famiglia, vegnan oz procuradas ellas fabricas. Savens vegn il carstgaun sez remplazzaus tier la lavur entras maschinas ed ei grad aunc buns avunda, per metter quellas en moviment. Gie el vegn cheutras buca da rar consideraus e tractaus sez per in toc della macchina, che tgula adina il medem viers davon el vi. Tut ei cheu perscret agl individuum, cu el ha d'entscheiver a luvrar e cu el astga puspei trer libramein flad. El ei privaus de sia libertad. Aschia han ils suranumni progress bein contribuìu bia tier la materialisaziun de nossa epoca, la carstgaunadad han els denton aschi lunsch buca fatg pli cuntenta. Els ein per gronda part mo instruments en maun dil materialismus, nesch'ins vul, gidonters de quel.

Nus essan arrivai oz aschi lunsch, ch'igl

individuum sa en paucas clamadas parter en sez temps e lavur. Per regla ha el buca pli quella pusseivladad. La consequenza ei quella, ch'el lavura sulettamein perquei ch'el sto, buca per plascher vid l'occupaziun e per contonscher pli gronda capaciad ella clamada. Taxaus vegn el tenor la lavur ch'el presta. Quei ei gleiti la suletta mesira per siu valsen. El vegn consideraus per material. Sentiments pli sublimes han quasi negins plaz. La famiglia, che duess haver igl emprem plaz ella societad humana, vegn stuschada encunter las preits. La materia ha la preferenza, regia. Il carstgaun sesenta mess anavos ed ei danvons e malruasseivels. Nus essan buca periclitai pli dals animals selvadis, sco ils emprems habitonts de nossa tiara muntagnarda, nus havein denton de surventscher auters, pli gronds prighels. Vulein nus buca daventar in'unfrenda dil materialismus, ha ei num sedustar. In saun progress ei de beneventar, mo nus astgein era buca emblidar, ch'il carstgaun ha buca mo in tgierp e ch'el ha ses dretgs e ses basegns.

Quei ei il maletg general ded oz.

Serestrenschein nus sin nossa patria grischuna, che interessescha nus cheu specialmein, e mirein nus, tgei il davos onn ha purtau a nus, sche vesein nus, che quel ei de comparegliar cun las caussas mundanas, che han tuttas ina vart sulegliava ed in'umbrivauna. Buca ch'ei havessi, en tut priu, dau grondas midadas duront quei temps, denton savein nus era buca dir, ch'ei hagi dau neginas. — De grond donn per nos purs ed en consequenza per igl entir cantun ei la zoppina stada, che ha regiu per aschiadir en tut las valladas de nossa tiara grischuna e regia per loghens aunc adina. Per cletg ei la raccolta de fein e de garnezi curdada ora en bein. Quella ei uonn pli che zacu d'immensa impurtonza. — Nossa hoteleria ha pituu alla entschatta della stad pervia della schliat'aura. Ina cuntschada ha la secunda mesadad digl uost dau, quella ei denton buca sufficiente, per ulivar ora il manco d'avon mesa-stad.

Ella veta politica han las elecziuns dil cussegl nazional, dil cussegl dils cantuns e della regenza cantonala dau bia de scriver e plidar. Las elecziuns el cussegl nazional ils 25 d'october 1925 ein stadas precedidas d'ina campagna menada cun gronda vehemenza e nauschadad e per part schizun cun mieds sbitteivels. En quella lutga ha la partida conservativa gudigniau in mandat. Medemamein han ils democrats gudignau in sessel e survegniu aschia in representant el cussegl nazional a Berna, daferton che la partida liberala e la partida social-democratica han piars mintgina in mandat. Ils socialistes el Grischun ein suenter quella sperdita buca representai pli el cussegl nazional.

Schevan las elecziuns el cussegl della naziun, ch'il combat politic seigi buca finius e prenda sia continuaziun tier las elecziuns dil mars ed avrel 1926, sche han ellas buca cuglienau. Perdetga de quei ei la nauscha campagna avon las nominas dil cussegl dils cantuns. In che ha plascher vid combats politics ei vegnius leu sin siu quen. Nos Grischuns parevan, de haver piars lur flegma. Il resultat final ei staus quel, ch'il candidat dils conservativs, sgr. cusseglier dils cantuns Dr. Fr. Brügger, Cuera, ei vegnius relegius gia ell'emprema votaziun, il candidat della partida liberala, sgr. cusseglier dils cantuns A. Laely, Tavau, pér el secund scrutini. Ils democrats han fatg ad, el cun lur candidatura ella persuna de sgr. cusseglier guvernativ Chr. Michel, nauscha concorrenza.

Ils 11 d'avrel digl onn current ha il pievel grischun elegiu suenter in liung combat denter las partidas sia regenza per la perioda de 1927-1929. Ella nova regenza, che passa en uffeci cun Daniev 1927, vegnan a seser ils sgrs.: for. circ. J. Huonder, Trun, Dr. J. Vieli, adv., Cuera, pres. circ. Dr. R. Canzoni, Celerina, major G. Fromm, Malans, e pres. dil marcau Dr. G. Hartmann, Cuera: pia dus conservativs e treis liberals. Lein haver speranza, ch'els meinien nossa barca grischuna per compleina cuntentientscha dil pievel e cun atgna satisfacziun.

Buca pign interess ha la nova lescha de catscha laventau. Igl 1 de schaner 1926 ei ina nova lescha federala concernent la catscha ed il schurmetg dell' utschleglia passada en vigur. Cheutras ei la revisiun della lescha cantonala de catscha de 1905, revedida 1913, daventada necessaria. Cun quella caschun han certins puspei tschentau la damonda, sch'ei fussi buca temps de schar vi la catscha per tscheins e fierer il sistem de patentia. Quels tals han denton luvrau cun pign success e buca gudignau la simpatia dil pievel grischun en general e cunzun buca dils catschadurs. La lescha acceptada ils 25 de fenadur a. c. preveda il medem sistem de patentia sco entochen da cheu ed ha midau giu la lescha veglia per gronda part mo leu, nua che quei era necessari, per accommodar la lescha cantonala alla federala. —

Ils 25 de fenadur havein nus giu de votar sur la revisiun della lescha de viafier digl onn 1897, revedida 1913. Quella preveda egl art. 12 in agen fondo per l'amortisaziun dil deivet de viafier e per curclar eventuals mancos de tscheins. Il fondo vegneva entochen da cheu alimentaus entras eventuals surplis della dividenda della Viafier retica per las aczias dil cantun sur ils tscheins dils resp. emprasts ora, entras il recav schuber (meins 100,100 fr.) della banca cantonala cun la mesadad della summa, ch'il cantun retrai tenor art. 39 della costituziun federala ord il gugdogn netto della banca nazionala, ed entras eventualas contribuziuns ord il butget. Per raschun che las entradas ein stadas pli grondas, che quei ch'ins quintava all'entschatta, ha l'allegada lescha giu in nunspetgau resultat. Il pei d'amortisaziun ei carschius da bunamein sin 40%. A vesta ch'il tener-casa cantonal sa momentan duvrar ils daners e ch'ins ha saviu tener igl equilibr mo entras aultas taglias, han il cussegl pign ed il cussegl grond proponiu ed il pievel acceptau ina midada digl art. 12 en quei senn, ch'ei vegn mintgamai attribuiu al fondo surallegau mo ton ord il recav della banca cantonala sco quei ch'ei drova per amortisar il deivet de viafier cun 10%. Il rest dil

gudogn schuber della banca cantonala (meins 100,000 fr.) croda dacheudenvi ella cassa cantonala.

Cun quella caschun ei era igl art. 3 della lescha de viafier de 1897 vegnius midaus. Tenor igl art. revediu separticipescha il cantun Grischun aunc adina vid l'erecziun de novas viasfier, mo surpren el ussa per in pli grond importo resp. aczias ch'entochen da cheu, conform alla svalutaziun dil daner.

Tgei fretgs quella revisiun parziala porta, savein nus buca dir oz. Il temps vegn a metter nus ord marveglias.

Ils quater de fenadur 1926 han ils trens saviu cursar per l'emprema gada silla lingia de viafier Gletsch-Muster. Igl ei quei in emperneivel evenement per la tiara, en special per la Surselva. Speranza che la nova interpresa flureschi e prospereschi e porti a nus quei che nus havein spetgau dad ella.

En quei liug cartein nus ded era stuer far menziun della schinumada „Il brev dils artechels de Glion,“ decretada dalla dieta dellas ligias ils 25 de zercladur 1526, pia avon 400 onns a Glion. Entras ils artechels de Glion ei d'ina vart il fundament per la po-

litica dellas treis ligias duront il suandont tschentaner entochen il contract de Lindau vegnius mess, da l'autra vart formeschan els la conclusiun d'in liung svilup politic e social.

In auter giubileum de 400 onns ei quel dell'indipendenza della Mesolcina. Sco igl ei a nus enconuschent ord la historia, resiaviavan el temps-miez ils baruns de Sax-Mesauc sil casti sper Mesauc. Els revevan sur gronds territoris leu el contuorn ed havevan principalmein entras lur parentela e relaziuns grond'influenza. In commember de quella famiglia ha igl onn 1424 gidau ad engirar la Ligia Grischa a Trun, sco nus havein viu. La sort denton ha vuliu, che quella d'in temps loscha schlatteina ha piars ses gronds beins. Il casti cul segneradi de Mesauc e Calanca ei 1490 ius vi en mauns della famiglia milanese Trivulzio. Essend ch'ils indigens vesevan nuidis quei domini jester en lur tiara, ein els, il settember 1526 tier ina buna caschun, sefatgs libers da quel ed han devastau il casti. Vid quei impurtont evenement duei la fiasta centenara dils 12 de settember a. c. regurdar.

— m —

Ina égliada anavos egl exteriur.

En Germania eis ei vegniu meglier. Gronds umens han mess sin buna via il carr che fuvà disviaus entras la politica tschocca dils giunchers prussians. Hindenburg, il grond general, ei era semussaus sco um carschius per la politica. El ha giu buns conluvrers principalmein en la persuna dil prudent e lingier Stresemann, e dil cancellier Luther, che ha ussa bein stuiu untgir a Marx, mo che vegn segir puspei in di a vegnir clamaus sil post ch'el s'auda. Ils principals scalems, che la Germania ha cavau uonn el grep mundial, per puspei vegnir ad ault, ei bein

stau il pact de Locarno, ed il pact de neutralitad cun la Russia. Sin la conferenza de Locarno han ils Tudestgs renconuschiu ils confins scaffis tras l'uiara egl occident, e cheutras resignau sin l'Alsazia e Lotringia definitivamein. Quella raschuneivla disposiziun dils menaders tudestgs ha bein fiers si bia puorla ella tiara sezza. Quei pact, fatgs a Locarno ils 25 d'october 1926, ha naturalmein aunc stuiu vegnir ratificaus dallas differentas tiaras. Quei ei daventau ed igl 1 december 1925 ei il pact finalmein vegnius suttascrets e Londra. Igl εμπрем avantatg